

नेपाल सरकार
शिक्षक सेवा आयोग
खुला प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पाठ्यक्रम
२०७३

तह : निम्न माध्यमिक

विषय : नेपाली

खण्ड ख : निम्न माध्यमिक तहको नेपाली विषयको पाठ्यक्रम, शिक्षण विधि एवम् प्रविधि - ४० अङ्क

१ पाठ्यक्रम र पाठ्य पुस्तकको अध्ययन

- १.१ भाषा पाठ्यक्रम निर्माणका सिद्धान्त, तत्त्व र निर्माण प्रक्रिया
- १.२ नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको संरचनागत अध्ययन
- १.३ नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका विशेषता
- १.४ वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको मूल्याङ्कन : मूल्याङ्कनका आधार, सबल र दुर्बल पक्ष
- १.५ पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको प्रभावकारिता, समसामयिक मुद्दा र तिनको समाधान
- १.६ पाठ्य पुस्तकको अध्ययन
 - १.६.१ पाठ्य पुस्तकको परिचय तथा पाठ्यक्रम र पाठ्य पुस्तकबिच अन्तरसम्बन्ध
 - १.६.२ भाषा पाठ्य पुस्तक र अन्य विषयका पाठ्य पुस्तकबिच भिन्नता
 - १.६.३ असल पाठ्य पुस्तकका विशेषताहरूका आधारमा वर्तमान भाषा पाठ्य पुस्तकको मूल्याङ्कन
 - १.६.४ पाठ्यक्रमका उद्देश्य प्राप्तमा भाषा पाठ्य पुस्तकको विधा/पाठ तथा अभ्यासको भूमिका

२ नेपाली भाषा शिक्षणमा शिक्षक निर्देशिका, सन्दर्भ सामग्री, स्रोत सामग्रीको परिचय र प्रयोग

- २.१ शिक्षक निर्देशिकाको परिचय र आवश्यकता
- २.२ शिक्षक निर्देशिकाका अङ्गहरू तथा पाठ्यक्रम, पाठ्य पुस्तक र शिक्षक निर्देशिकाबिचको अन्तरसम्बन्ध
- २.३ शिक्षक निर्देशिकाको प्रयोग गर्ने तरिका
- २.४ सन्दर्भ सामग्री र शिक्षण स्रोत सामग्रीको परिचय, प्रयोग र विद्यालयमा उपलब्धताको अवस्था
- २.५ नेपाली भाषा शिक्षणमा शब्दकोशको प्रयोग

३ नेपाली भाषा शिक्षणमा शैक्षणिक योजना तथा अनुसन्धान

- ३.१ शैक्षणिक योजनाको अवधारणा र महत्त्व
- ३.२ दैनिक पाठ्ययोजना, एकाइ योजना, वार्षिक कार्ययोजना र वार्षिक कार्यतालिकाको निर्माण र प्रयोग
- ३.३ नेपाली भाषा शिक्षणमा समस्या/घटना अध्ययन र प्रयोग
- ३.४ नेपाली भाषा शिक्षणमा कार्यमूलक अनुसन्धान र प्रयोग
- ३.५ नेपाली भाषा शिक्षणमा परियोजना कार्य र प्रयोग
- ३.६ भाषा शिक्षणमा त्रुटि विश्लेषण र यसको प्रयोग

४ नेपाली भाषा शिक्षणमा सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया र सिकाइ सिद्धान्त

- ४.१ शिक्षण सिकाइका आधारभूत सिद्धान्त
- ४.२ सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया
- ४.३ बाल सिकाइ र प्रौढ सिकाइको परिचय र यिनका बिचको अन्तर
- ४.४ भाषा शिक्षणमा कार्यमूलक पद्धति
- ४.५ उपचारात्मक शिक्षण पद्धतिको परिचय र उपयोगको तरिका

५ शिक्षण विधि तथा प्रविधि

- ५.१ शिक्षण विधि/प्रविधिका बिचको सम्बन्ध
- ५.२ विषयगत शिक्षण विधि/शैक्षणिक प्रविधिको प्रयोग
- ५.३ शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा सूचना र सञ्चार प्रविधिको प्रयोग
- ५.४ प्रारम्भिक कक्षा पढाइ कार्यक्रम (NEGRP) : परिचय, आवश्यकता र पढाइका तत्त्व

६ भाषिक मूल्याङ्कन

- ६.१ भाषिक मूल्याङ्कनको परिचय र महत्त्व
- ६.२ भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्त
- ६.३ भाषिक मूल्याङ्कनका प्रकार र साधन
- ६.४ निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र यसका साधनहरूको प्रयोग
- ६.५ भाषिक मूल्याङ्कनमा अक्षराङ्कन प्रणाली (लेटर ग्रेडिङ) को प्रयोग
- ६.६ भाषिक मूल्याङ्कनमा प्रयोगात्मक कार्य
- ६.७ रुब्रिक्सको अवधारणा र भाषिक मूल्याङ्कनमा रुब्रिक्सको निर्माण तथा प्रयोग
- ६.८ भाषिक कार्य सम्पादनमा आधारित मूल्याङ्कन
- ६.९ विशिष्टीकरण तालिकाको परिचय, आवश्यकता, निर्माण र प्रयोग
- ६.१० प्रश्नपत्र निर्माण र उत्तर लेखनको अभ्यास
- ६.११ प्रश्नपत्र र उत्तरकुञ्जिका निर्माण तथा उत्तर पुस्तिका परीक्षणका प्रक्रिया

७ भाषिक सिप तथा विधा शिक्षण**७.१ भाषिक सिप शिक्षण**

- ७.१.१ भाषिक सिप शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र तिनका बिचको सम्बन्ध
- ७.१.२ सुनाइ शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र सुनाइ शिक्षणका क्रियाकलाप
- ७.१.३ बोलाइ शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र बोलाइ शिक्षणका क्रियाकलाप
- ७.१.४ उच्चारण शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र उच्चारण शिक्षणका क्रियाकलाप
- ७.१.५ सस्वर र मौन पढाइको परिचय, आवश्यकता र शिक्षण क्रियाकलाप
- ७.१.६ लेखाइ शिक्षणको परिचय, आवश्यकता र लेखाइ शिक्षणका क्रियाकलाप

७.२ भाषिक विधा शिक्षण**७.२.१ विधा परिचय**

- ७.२.१.१ भाषिक विधाहरूको परिचय, औचित्य र प्रयोजन
- ७.२.१.२ भाषिक विधा शिक्षणको परिचय र आवश्यकता
- ७.२.१.३ भाषिक विधा र नमुना अभ्यासको सम्बन्ध

७.२.२ कविता शिक्षण

- ७.२.२.१ कविता शिक्षणको आवश्यकता र प्रयोजन
- ७.२.२.२ कविता शिक्षणका मुख्य कार्यकलाप
- ७.२.२.३ कविता शिक्षणमा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री
- ७.२.२.४ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा कविता शिक्षणको मूल्याङ्कन

७.२.३ कथा शिक्षण

- ७.२.३.१ कथा शिक्षणको आवश्यकता र प्रयोजन
- ७.२.३.२ कथा शिक्षणका मुख्य कार्यकलाप
- ७.२.३.३ कथा शिक्षणमा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री
- ७.२.३.४ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा कथा शिक्षणको मूल्याङ्कन

७.२.४ जीवनी शिक्षण

- ७.२.४.१ जीवनी शिक्षणको आवश्यकता र प्रयोजन
- ७.२.४.२ जीवनी शिक्षणका मुख्य कार्यकलाप
- ७.२.४.३ जीवनी शिक्षणमा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री
- ७.२.४.४ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा जीवनी शिक्षणको मूल्याङ्कन

७.२.५ निबन्ध शिक्षण

- ७.२.५.१ निबन्ध शिक्षणको आवश्यकता र प्रयोजन
- ७.२.५.२ निबन्ध शिक्षणका मुख्य कार्यकलाप
- ७.२.५.३ निबन्ध शिक्षणमा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री
- ७.२.५.४ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा निबन्ध शिक्षणको मूल्याङ्कन

७.२.६ रूपक शिक्षण

- ७.२.६.१ रूपक शिक्षणको आवश्यकता र प्रयोजन
- ७.२.६.२ रूपक शिक्षणका मुख्य कार्यकलाप
- ७.२.६.३ रूपक शिक्षणमा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री
- ७.२.६.४ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा रूपक शिक्षणको मूल्याङ्कन

७.२.७ चिठी शिक्षण

- ७.२.७.१ चिठी शिक्षणको आवश्यकता र प्रयोजन
- ७.२.७.२ चिठी शिक्षणका मुख्य कार्यकलाप
- ७.२.७.३ चिठी शिक्षणमा प्रयोग गर्न सकिने शैक्षिक सामग्री
- ७.२.७.४ पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिका आधारमा चिठी शिक्षणको मूल्याङ्कन

खण्ड ग : सम्बन्धित विषयको विषय वस्तुसम्बन्धी ज्ञान**- ४० अङ्क****८. भाषा र नेपाली भाषाको अध्ययन**

- ८.१ भाषाको परिचय र भाषाका विशेषता
- ८.२ भाषिक परिवारको सर्ङ्क्षिप्त चिनारी
- ८.३ नेपाली भाषाको उत्पत्तिसम्बन्धी मतमतान्तरहरू
- ८.४ नेपाली भाषाका भाषिकाहरूको चिनारी
- ८.५ नेपालमा बोलिने प्रमुख भाषाहरू
- ८.६ नेपालका संविधानहरूमा नेपाली भाषा
- ८.७ नेपाली भाषाको स्तरीकरणका लागि भएका प्रयासहरू

९. पहिलो तथा दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षणको चिनारी

- ९.१ नेपाली भाषा शिक्षणको आवश्यकता
- ९.२ पहिलो र दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण

- ९.३ द्विभाषिक तथा बहुभाषिक कक्षामा नेपाली भाषा शिक्षण
- ९.४ भाषा शिक्षणका सिद्धान्तहरूको परिचय : निगमन, आगमन, व्याकरण अनुवाद, प्रत्यक्ष, श्रुतिभाषिक, संज्ञान, सम्प्रेषण, सहभागितामूलक
- ९.५ दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली शिक्षणका समस्या र समाधानका उपाय

१० साहित्य विधा सिद्धान्त

१०.१ साहित्य विधा सिद्धान्त

- १०.१.१ कविताको परिचय, तत्त्व र आधुनिक नेपाली कविताका समसामयिक प्रवृत्तिहरू
- १०.१.२ कथाको परिचय, तत्त्व र आधुनिक नेपाली कथाका समसामयिक प्रवृत्तिहरू
- १०.१.३ नाटकको परिचय, तत्त्व र आधुनिक नेपाली नाटकको समसामयिक प्रवृत्तिहरू
- १०.१.४ निबन्धको परिचय, तत्त्व र आधुनिक नेपाली निबन्धका समसामयिक प्रवृत्तिहरू
- १०.१.५ नेपाली बाल साहित्यको परिचय र बाल साहित्यका मुख्य प्रवृत्तिहरू

११ साहित्य शास्त्र र नेपाली समालोचना

- ११.१ शब्द शक्ति : अभिधा, लक्षणा र व्यञ्जनाको परिचय
- ११.२ छन्दको परिचय र प्रकार
- ११.३ रसको परिचय र प्रकार
- ११.४ अलङ्कारको परिचय र प्रकार
- ११.५ समालोचनाको सैद्धान्तिक परिचय
- ११.६ नेपाली समालोचनामा रामकृष्ण शर्मा, बाबुराम आचार्य, यदुनाथ खनाल, इन्द्रबहादुर राईको परिचय र मुख्य प्रवृत्ति

१२ नेपाली व्याकरण

- १२.१ भाषा तत्त्व/व्याकरणको परिचय
- १२.२ व्याकरण शिक्षणको परिचय र आवश्यकता
- १२.३ कार्यमूलक व्याकरण र व्याकरण शिक्षणका नवीनतम अवधारणा
- १२.४ व्याकरण शिक्षणका कार्यकलापहरू
- १२.५ पाठ्यक्रमले तोकेका व्याकरण/भाषा तत्त्वका विषय क्षेत्रहरू
- १२.६ शब्दवर्ग : नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापद, नामयोगी, क्रियायोगी, संयोजक, विश्रमयादिबोधक र निपात
- १२.७ पदसङ्गति : लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदर
- १२.८ काल, पक्ष र भाव (अर्थ)
- १२.९ वाच्य
- १२.१० वाक्य : परिचय, संरचना, प्रकार, वाक्यान्तरण, वाक्य संश्लेषण र विश्लेषण
- १२.११ कारक र विभक्ति
- १२.१२ शब्द भण्डारको परिचय र प्रकार
- १२.१३ उखान र टुक्का
- १२.१४ शब्द निर्माण प्रक्रिया : व्युत्पादन र रूपायन प्रक्रिया
- १२.१५ धातु
- १२.१६ लेख्य चिह्न

१२.१७ वर्ण विन्यास

१३ शैक्षिक सामग्री, कक्षा कोठाको विविधता व्यवस्थापन र भाषिक मुद्दा

- १३.१ शैक्षिक सामग्रीको परिचय, महत्त्व/आवश्यकता एवम् प्रकार
- १३.२ विषयगत शैक्षिक सामग्री सङ्कलन, छनोट, निर्माणका लागि योजना र त्यसको कार्यान्वयन
- १३.३ शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग र भण्डारन
- १३.४ कक्षाकोठा व्यवस्थापनका आधुनिक सिद्धान्त
- १३.५ सामाजिक भाषिक विविधताको व्यवस्थापन
- १३.६ भाषा शिक्षणमा ज्ञानको निर्माण र पुनर्निर्माण
- १३.६ भाषिक विश्वव्यापीकरण र नेपाली भाषाका मुख्य मुद्दा
- १३.७ भाषा शिक्षणमा भाषिक न्यायको सिद्धान्त

१४ व्यावहारिक रचना/सिर्जनात्मक रचना

- १४.१ पत्र रचना (निवेदन/चिठी)
- १४.२ निमन्त्रणा पत्र र शुभकामना पत्र लेखन
- १४.३ संवाद र वादविवाद लेखन
- १४.४ दैनिकी लेखन
- १४.५ सारांश लेखन
- १४.६ अनुच्छेद रचना
- १४.७ प्रतिवेदन लेखन
- १४.८ कथा लेखन
- १४.९ निबन्ध लेखन
- १४.१० जीवनी लेखन

-O-